

European Social Survey vertailevana survey-aineistona

Heikki Ervasti: *VTT, professori (ma.), ESS:n kansallinen koordinaattori, sosiaalipolitiikan laitos, Turun yliopisto*
heikki.ervasti@utu.fi
Janus vol. 14 (3) 2006, 315-316

Janus

ESS seuraa eurooppalaisten yhteiskuntien muutosta

European Social Survey (ESS) on tutkimusaineisto, jonka avulla seurataan arvojen, asenteiden ja käyttäytymisen muutosta Euroopassa ja lähialueilla. Seuranta-aineistoa on kerätty kahden vuoden välein vuodesta 2002 alkaen yhteensä 29 maassa.

ESS:n tutkimusaiheet vaihtelevat poliittisesta osallistumisesta tiedotusvälineiden seuraamiseen, poliittisiin ja sosiaalisiin asenteisiin sekä individualismiin, postmaterialismiin ja libertanismiin kaltaisiin perustaviin arvosuuntauksiin. Samanlaisina toistettavien kiinteiden kysymysten lisäksi ESS:ssä käytetään myös kierroksittain eri teemoihin keskittyviä vaihtuvia moduuleita. Vaihtuvien moduuleiden aiheina olivat ensimmäisellä kierroksella ulkomaalaisasenteet sekä kansalaisuutta, osallistumista ja demokratiaa koskevat käsitykset. Toisella kierroksella paneuduttiin erityisesti työn ja perheen yhdistämistä, taloudellista moraalista sekä terveyttä, sairautta ja hoitomuotojen käyttöä koskeviin käsityksiin. Parhaillaan syksyllä 2006 kenttätyövaiheessa olevalla kolmannella kierroksella vaihtuvat moduulit käsittelevät elämänvaiheiden ajoittumista ja henkilökohtaista hyvinvointia.

Haastattelulomakkeen kiinteät moduulit on kehitetty pitkäaikaisen arvioinnin, testaamisen ja pilottitutkimusten pohjalta. Vaihtuvien moduulien valinta puolestaan perustuu kansainvälisille tutkijaryhmille suunnattuun avoimeen kilpailuun.

Menetelmälliset tavoitteet korkealla

ESS:n menetelmälliset tavoitteet ovat poikkeuksellisen korkeat. Vertaileviin kysely- ja haastattelututkimuksiin liittyy usein ongelmia erityisesti otannan edustavuuden ja kysymysten vertailtavuuden suhteen. Myöskään lopullisten aineistojen muuttujien vertailukelpoisuus ei aina ole täydellistä. Näihin ongelmiin ESS:ssä on kiinnitetty erityistä huomiota. Vertailukelpoisuuden toteutumista ohjaa keskitetysti kansainvälinen koordinoitiryhmä CCT (Central Coordination Team), joka toimii niin ikään kansainvälisestä asiantuntijajoukosta koostuvan tieteellisen neuvoston SAB:n (Scientific Advisory Board) alaisuudessa. Poikkeuksellisen korkeasta menetelmällisestä tasosta kertoo myös se, että vuonna 2005 ESS saavutti ensimmäisenä yhteiskuntatieteellisenä tutkimushankkeena arvostetun eurooppalaisen Descartes-tiedepalkinnon.

Eri maiden aineistojen vertailukelpoisuus varmistetaan yhteisillä säännöillä, joista tärkeimmät koskevat otantaa, haastattelulomakkeen kääntämistä, kenttätyön toteuttamista sekä lopullisen aineiston muokkaamista arkistoinnin ja jatkokäytön edellyttämään muotoon. Kussakin osallistujamaassa kansallinen koordinaattori huolehtii kenttätyön toteutumisesta kansainvälisten sääntöjen mukaisesti sekä toimii yhteyshenkilönä CCT:n ja kenttätyöorganisaation välillä.

Otannan suhteen ESS:ssä käytetään ainoastaan yksinkertaista satunnaisotantaa. Kiintiöpöimintaa ei käytetä missään tutkimuksen vaiheessa. Näin otoksen laatua, edustavuutta ja katoa voidaan

”European Social Survey..”

parhaiten arvioida. Erityinen asiantuntijaryhmä vastaa otosten laadusta eri maissa.

Myös haastattelulomakkeen kääntämisessä osallistujamaiden kielille noudatetaan kansainvälisesti sovittuja menettelytapoja. Lomake käännetään jokaiselle kielelle, jota puhuu vähintään viiden prosentin vähemmistö osallistujamaassa. Näin esimerkiksi Israelissa käytettiin heprean-, arabian- ja venäjänkielisiä lomakkeita.

Suomessa lomake käännettiin suomeksi ja ruotsiksi. Itse käännöksessä noudatetaan nk. KAVTR-menetelmää (käännös-arviointi-valintatestaus-raportointi). Tämä tarkoittaa sitä, että alkuperäisestä englanninkielisestä lomakkeesta tehdään ensin itsenäiset käännökset suomeksi ja ruotsiksi. Tämän jälkeen käännökset arvioidaan, ja arvioiden pohjalta valitaan sopivin käännös. Ennen kenttätöön alkua kysymykset vielä testataan haastattelutilannetta vastaavissa olosuhteissa. Käännöstyön kaikki vaiheet on raportoitu kaikissa maissa yhteisesti sovittulla tavalla.

ESS:n kenttätö perustuu ainoastaan käyntihaastatteluihin. Puhelinhaastatteluja ei käytetä. Haastattelun jälkeen haastateltaville jätetään itse täytettävä lisälomake, joka sisältää haastatteluun liittyviä testikysymyksiä sekä eräitä kansallisesti käytettäviä kysymyksiä. Testikysymyksillä pyritään kontrolloimaan itse haastattelukysymysten laatua. Myös haastattelijoiden koulutuksessa, haastateltavien tavoittelemisessa ja kadon arviointia varten tarvittavien tietojen keräämisessä noudatetaan osallistujamaiden kesken sovittuja sääntöjä. Suomessa kenttätöön toteuttaa Tilastokeskus.

ESS on kaikkien tutkijoiden saatavilla

Valmiiden aineistojen käyttö edellyttää huolellista arkistointia. ESS:n arkistoinnista vastaa Norjan yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto (NSD). Arkisto vastaa siitä, että kaikista maista toimitetut aineistot on muokattu täydellisesti vertailukelpoiseen muotoon. Valmiiden aineistojen

jakelu on myös NSD:n vastuulla. Aineistojen käyttö onkin tehty helpoksi. Kuka tahansa ESS:ta kiinnostunut henkilö voi ilman kustannuksia ladata aineistot käyttöönsä NSD:n internet-sivuilta (<http://ess.nsd.uib.no>). Samoilta sivuilta sekä myös ESS:n varsinaisilta sivuilta (<http://europeansocialsurvey.org>) löytyy myös tarkempia tietoja aineistosta sekä ohjeita sen käyttöön. ESS-aineistojen suomenkieliset sivut löytyvät puolestaan Suomen yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston aineistoluettelosta (<http://fsd.uta.fi/aineistot/kvdata/ess.html>).

ESS-aineisto tarjoaa lähes loputtomasti mahdollisuuksia eri aihepiireihin suuntautuneille yhteiskuntatieteilijöille. Sosiaalipolitiikan tutkijoita lähimpinä lienevät ainakin koettua hyvinvointia sekä perheen ja työn yhdistämistä koskevat moduulit. Lisäksi muun muassa sosiaalisesta pääomasta, maahanmuuttaja-asenteista, taloudellisesta moraalista tai elämänvaiheiden ajoittumisesta kiinnostuneille tutkijoille ESS-aineistoilla on paljon käyttöä.